

Bydue *Columba livia* var. *domestica*

Global utbredelse

Bydua er etterkommer etter klippedua, som hekker gjennom et bredt belte fra India og Sentral-Asia vestover til Vest-Europa og Vest-Afrika. Bydua finnes i alle verdensdeler unntatt Antarktis.

Norsk utbredelse og habitatvalg

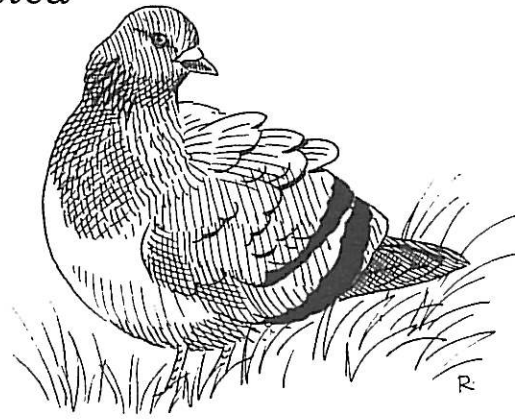
Klippedua hekket tidligere langs norskekysten. På 1700-tallet fantes det en koloni på Duehellaren ved Bjugn fjorden i Sør-Trøndelag (Suul 1985), og på Rennesøy i Rogaland hekket den fram til 1880-årene (Collett 1921). Nylig har det framkommet opplysninger om at klippedua skal ha ruget på Rennesøy helt fram til siste halvdel av 1940-årene (Lilledal 1992). I siste halvdel av 1930-årene og litt inn i krigsårene var det to større og to mindre kolonier langs klippekysten på den sørvestlige siden av øya. De største hekkelassene lå på avsatter inne i to store hulelignende sprekker i fjellet. Til sammen var det godt over 100 hekkende par, men på slutten av krigen og i årene like etter forsvant fuglene pga. predasjon fra mink (I. Lilledal pers. medd.). De siste årene er det observert duer på Vestlandet som i utseende har vært nærmest identiske med ville klippeduer, og dette har ført til spekulasjoner om det kan ha vært spontant opptredende fugler fra koloniene på Færøyene eller Shetland (Håland 1985a, Jacobsen 1985a, Folkestad 1987).

Byduas utgangspunkt er rømte tamduer. Dagens forvillete bestander blir fortsatt jevnlig supplert med fugler som kommer på avveier fra dueslag. Bydua hekker i byer og tettbebyggelse over det meste av landet, helt nord til små fiskevær i Finnmark. Reirplassene er i og på bygninger, men noen steder — f.eks. på Ognå i Rogaland — hekker de i bergvegger (Carlsson m.fl. 1988).

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Et interessant fenomen er at zoologene svært ofte har neglisjert bydua i den ornitologiske litteraturen. Dette har åpenbart sammenheng med at disse fuglene har sin bakgrunn i tamduene, og således ikke har vært ansett som fullgode representanter for hekkefuglfaunaen (Ree 1991). Ulfstrand & Högstedt (1976) har i en vurdering av antall hekkende fuglepar i Sverige utelatt bydua. Haftorn (1971) omtaler såvidt bydua i et par setninger i teksten for klippedue. Hverken utbredelseskart eller nærmere omtale av bestandsforhold, hekkebiologi osv. er tatt med i boka, og senere litteratur i Norge gir også sparsomt med opplysninger om disse fuglene. Det er derfor lite vi vet om byduas bestandssituasjon i vårt land.

I Oslo ble det i regi av helsemyndighetene i perioden 1971-74 skutt gjennomsnittlig over 5000 duer pr. år (Reidar Mehl pers. medd.). Denne avskytingen opphørte fordi bekjempelsen ikke førte til reduserte forekomster. Hvor mange tusen par som hekker i Oslo, er ukjent. Trondheim, Bergen og Stavanger har også store tettheter av bydue. I Rogaland er den eksempelvis ikke med sikkerhet påvist hekkende i Sandnes, en by på nesten 50.000 innbyggere, men dette skyldes trolig snarere mangel på ornitolo-

gisk interesse for bydua i fylket (Carlsson m.fl. 1988). Bestandene i f.eks. Ålesund og Kristiansund i Møre og Romsdal er betraktelig lavere enn i storbyene. Her hekker noen hundre par i hver by, mens det i Molde kun finnes noen titalls par. I tettstedet Ulsteinvik i samme fylke har det vært 3-10 par årlig de siste 30 år (A.O. Folkestad pers. medd.).

I Hønefoss i Buskerud ble den lokale vinterbestanden på ca. 300 ind. skutt ned til litt over 100 høsten og vinteren 1990. Helsekontoret i byen ønsket imidlertid å redusere bestanden ytterligere — til 10-12 ind. — idet fuglene ble ansett som en plage i bymiljøet (Ree 1991). Senere har vinterbestanden ligget på rundt 200 fugler. Avskytingen i Hønefoss, som fortsatt finner sted, har trolig begrenset innvirkning på bestandsstørrelsen, men uttaket hvert år sørger for at mange fugler ikke blir liggende og råtne i bygninger. Endringer i byens arkitektoniske struktur, med økende innslag av strømlinjeformede bygninger og begrensede hekkemuligheter, kan ha ført til lavere tettheter av bydue i enkelte områder. På den annen side har økte mengder med menneskelig matavfall ført til større overlevelsesmuligheter. Totalbestanden i Norge teller høyst sannsynlig mer enn 10.000 par.

Hekkebiologi

Bydua bygger et enkelt reir av strå, røtter o.l., som fortrinnsvis plasseres i nisjer i bygninger eller inne på loftstom. Dette medfører av og til plager med midd og lopper, og dette er årsaken til at helsemyndighetene driver bekjempelse av byduene. Selv om disse fuglene i Norge hovedsakelig forplanter seg i sommerhalvåret, hekker de flere steder året rundt. Eggleggingen tar oftest til i februar-mars, rugetiden varer 16-19 døgn og ungenes reirtid er 35-37 døgn. Hos oss er 3-4 kull vanlig.

Bydua i vinterhalvåret

Bydua er overveiende stasjonær, men foretar en del streif- og næringstokt. Sjøplasser tiltrekker mange fugler, og på høsten oppsøker et stort antall byduer åkerlandskapet for å søke føde på kornmarkene. Vinterstid samles fuglene i større eller mindre flokker på steder hvor det jevnlig er tilgang på næring, f.eks. på torgplasser, ved kornsiloer og på lokaliteter der andefugler, hester og andre dyr blir føret. Et karakteristisk innslag i bymiljøene året rundt er mennesker i alle aldre som mater duer med brød i parkene. Langs kysten, særlig i Nord-Norge, lever mange av kraftfôr fra fiskeindustrien.

Viggo Ree

Bydue *Columba livia* var. *domestica*

143 ● Konstatert hekking

55 ● Sannsynlig hekking

72 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

